

26.05x32.93	1/4	עמוד 18	מוספים מיוחדים	מקור ראשון	12/2019	71237540-9
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונות - 80790						

מכניסט, קצינה ונער
בר מצווה נפגשים
במרכז הרצל

בקצה ההר ישנו מקורם

כולנו היינו בהר הרצל, אבל בפעם הבאה שתבקרו במקום אל תוותרו על כניסה למרכז הרצל. ואם אתם מתכננים בקרוב אירוע משפחתי, יש לאנשיו תכניות מעניינות בשבילכם

ריקי רט

26.62x32.76	2/4	עמוד 19	מקור ראשון - מוספים מיוחדים	12/2019	71237539-7
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790					

צילומים: מרכז הרצל

במשך חמישה ילדים ואינסוף טיולים שנתיים, הצלחתי להתחמק ממישימת ה"אמא מלווה". והנה, מה שלא עשו בקשות המורים והילדים שלי, עושה בקשת העורך. וכך אני מוצאת את עצמי מתלווה לכיתה ה' 2 מצפון הארץ בביקורה במרכז הרצל. לכל אחד מאתנו יצא כמוזן לבקר בהר הרצל, אם במסגרת סיור בעקבות גיבורי ישראל, או חלילה בהלוויה או אזכרה, אבל אם תפנו שמאלה בכניסה לאתר, תגלו מרכז שכולו היסטוריה וציונות, המעביר למבקר את דמותו של הרצל בצורה חווייתית ומרתקת. אני כאמור התלוויתי לה' 2, אבל הביקור יעשיר גם בני נוער, מבוגרים, וגמלאים, ומתאים לאירועי צוות בעבודה, אירועים משפחתיים, חגיגות בר/בת מצווה ועוד.

בגלגולו הראשון הוקם המוזיאון ב-1960, במלאות מאה שנים להולדתו של בנימין זאב הרצל. במוזיאון המקורי הייתה תצוגה על חייו ופועלו, כולל שחזור חדר עבודתו בווינה על רהיטיו המקוריים ומסמכים מארכיונו של הרצל, כמו מכתבים שקיבל מהעסקן הציוני אבא לפין ודבס אחרים. עם השנים הונח המוזיאון ונסגר בשנת 2000. חמש שנים לאחר מכן, ביוזמת ד"ר דוד בריקסטון, סגן יושב ראש ההסתדרות הציונית באותו הזמן, ובמלאות מאה שנה לפטירתו של חוה המדינה, הוקם המרכז מחדש במטרה להציג את ההשפעה העצומה של פעילותו על המציאות בת זמננו. המבקרים במרכז מוזמנים להצטרף להרצל במסעו אל הציונות, ללוות אותו בגיבוש עמדותיו, להזדהות עם שאיפתיו ואכזבותיו, להבין את חשיבות המורשת שהנחיל אחריו ולבחון את האתגרים העומדים בפנינו בהווה.

מי צריך נייד

החשש הטבעי שלי היה שבתוך מספר דקות התלמידים בה' יאברו את הסבלנות ויפריעו, אבל לזכותם ולזכות המוזיאון ייאמר כי הם שמרו על רמת קשב גבוהה לכל אורך הביקור, שאלו שאלות והביעו עניין, הרבה בזכות הצורה המושכת שבה מעוצב המוזיאון המשלב אינטראקטיביות עם ידע עשיר ומעניין שמעבירה המדריכה שלנו. גם אני, שמבוגרת מהם בכמה שנים ומכירה היטב את ההיסטוריה של הרצל, מצאתי את עצמי מרותקת לביקור. הסימן הכי טוב לכך הוא הטלפון הנייד שנשא לאורך כל הביקור בתיק מבלי שהצצתי בו. המוזיאון כולל ארבעה מיצגים אודקוליים: אחד על דרכו של הרצל לציונות, השני על פעילותו בפוליטיקה הציונית, השלישי עוסק בחדרו של הרצל והרביעי מתמקד בהשוואה בין חזונו של הרצל בספרו "אלטנוילנד" להישגיה של מדינת ישראל. פרטים מקוריים של הרצל משולבים גם הם במוזיאון. את הביקור במרכז מלווה סרט שבמרכזו ליאור, שחקן צעיר שאמור לגלם את דמותו של הרצל בהצגה. לצורך כך הוא "נכנס לנעליו" ועובר איתו מסע בתחנות חייו השונות.

התחנה הראשונה שלנו במסע היא פריז בסוף המאה ה-19. הרצל העיתונאי יושב בבית קפה בעיר, כותב את רשימותיו לעיתון "נויה פרייה פרסה". המשתתפים בסיור מרגישים שהם נמצאים יחד עם הרצל בבית הקפה. רק חסרים לנו קפה וקראסון להשלמת התחושה. הרצל הגיע לפריז בכדי לסקר את משפט דרייפוס. באמצעות סרט נחשפים הילדים גם לדמותו של דרייפוס, למשפט המפורסם ולאנטישמיות שהחלה מרימה ראש. מהסרט הם לומדים על המשפט והשפלתו של דרייפוס, המובילים את הרצל לעמוד בראש פעולה עולמית למען היהודים. התגברות האנטישמיות גם במקומות אחרים באירופה חזקה את החלטתו. היופי במיצג הוא הצלחתו לדבר בכמה רבדים, כך שכל אחד יכול לקחת ממנו משהו. עבודת התלמידים זו חשיפה ראשונית למושגים כמו אנטישמיות ומשפט דרייפוס, מבוגרים יעמיקו בפרטים מעניינים ומעשירים אחרים.

שירות עם משמעות

מי שמלווה אותנו בסיור באופן נפלא, ומתווכת לילדים מושגים פחות מובנים, היא ימימה, בת שירות. כמו שאר בנות השירות בצוות היא דוברת שפה נוספת כשפת אם - במקרה שלה צרפתית. צוות המדריכות העיקרי מורכב מבנות שירות, כשחלקן עולות שהגיעו לארץ בכדי לתרום ולשדך. במרכז רואים חשיבות לשלבן במקום, מתוך אמירה ציונית

26.87x31.05	3/4	עמוד 20	מקור ראשון - מוספים מיוחדים	12/2019	71237544-3
בנימין זאב הרצל - בהקשר לצינונו - 80790					

השאלות שהעסיקו את הרצל לפני למעלה ממאה שנה - הזהות היהודית, אנטישמיות, יחסם של יהודי התפוצות לרעיון הציוני, משמעותה של ארץ ישראל ודמותה של המדינה היהודית - מוסיפות להעסיק אותנו גם בימינו

היבור למדינה. היתרון הנוסף הוא כמוכר השפות. במרכז ניתן לקבל הדרכה בשמונה שפות שונות, ביניהן אנגלית, אמריקאית, רוסית, צרפתית ועוד. בנות השירות עוברות הכשרה אינטנסיבית ורוכשות ידע נרחב וכלים בכדי לבצע את ההדרכה בצורה מושלמת. המרכז מקפיד מאוד על איכות התכנים ובניית תכניות המותאמות באופן פרטני לכל קהל יעד. לכן המרכז נגיש בכל גיל - מכיתות גן ועד גמלאים - וכן לבעלי צרכים מיוחדים, פיזיים וקוגניטיביים. מהחלל הראשון המדמה כאמור בית קפה בפריז, עוברים המבקרים לחלל השני. זהו חדר המדמה אולם קונגרסים, ובו למעשה עוברים הצופים לשלב המעשי יותר - הרצל מתחיל לסחוף את ההמונים בקונגרסים שהוא מכנס. בעזרת ליאור השחקן לומדים המבקרים על כך שבשנת 1897 כינס הרצל את הקונגרס הציוני הראשון בבוול שבשווייץ, שם הוקמה ההסתדרות הציונית העולמית והרצל נבחר לנשיאה. בשנה זו הוא גם ייסד את עיתונו הציוני "דיוולט" בוניה. ליאור

מנסה ללמוד את נאומיו של הרצל בקונגרסים השונים, ודרכם שומעים המבקרים על הרעיונות שהניעו אותם, על הפתרונות השונים למציאת מדינה יהודית ועל ההתמודדויות מול נציגים מרחבי העולם במטרה למצוא מענה. כך למשל הם לומדים על הקונגרס הציוני השישי ב-1903, שבו הביא הרצל לסדר היום את "תכנית אוגנדה" הצעה ליישב יהודים אישים באפריקה. בשל התנגדות עזה לרעיון הועמדה התנועה הציונית בסכנת פילוג, וכדי למנוע את הפיצול הרצל מיהר להכריז כי העלה את הצעה כפתרון זמני בלבד. פרשת אוגנדה שברה במידה רבה את רוחו של הרצל. הוא המשיך אמנם בעשייתו הציונית; נפגש עם מנהיגים בעולם ופעל למען קידום התנועה הציונית, אך מצב בריאותו התדרדר. הילדים סביבי עצובים לשמוע על פטירתו של הרצל ב-1904, בטרם זכה לראות את חזונו מתממש. "אני מקווה שלפחות הוא הרגיש שיום יבוא וזה יקרה", משתף אחד הילדים את המורה בתחושותיו.

הרצל גם טעה

שלומית סאטלר, המנהלת החינוכית של המרכז, אומרת כי "המטרה שלנו היא לפנות לכולם, ובמיוחד לחבר'ה הצעירים. חשוב לנו לדבר איתם בשפה עכשווית ובגובה העיניים, ומצד שני לשמור על ממלכתיות. הרצל הוא של כולם, וחשוב לנו שכולם ירגישו כאן בנחה, ושהמקום יהיה נגיש". לדברי סאטלר מבקרים במקום כמאה אלף איש בשנה, שמקבלים הדרכה בשמונה שפות. המקום פתוח לאורך השנה גם בימי חול המועד ובימי שישי, כשבחגים ובחופשות מתקיימים במקום הפנינגים עם הפעלות ותכנים ייחודיים. הביקור במרכז הוא רק חלק מתהליך אותו עוברים המבקרים. מרבית התלמידים ובני הנוער המבקרים במקום עוברים לפני כן הכנה בבית הספר ולומדים על דמותו של הרצל. סאטלר אומרת כי התכנים העולים מן המרכז מהווים פתח לקיומו של דיון נרחב: "מבחינתנו הביקור לא מסתיים בחדר האחרון במרכז. זו רק ההתחלה לדיון שצריך וכדאי לנהל. הרצל היה איש חזון, והביקור במרכז מעלה שאלות חינוכיות שנוגעות לכל גיל. אם מדובר בכיתה שמבקרת כאן, אנחנו מצפים שהמחנך ימשיך את הדיון בכיוונים של "איפה זה תופס אותי", "איזה חזון אני יכול להגשים", ו"מהי התרומה שלי למדינה שהוקמה". הרצל הניח את היסודות, וכל אחד מאיתנו הוא הקומה הבאה. מה זה אומר לגבינו? הדמות שלו רלוונטית מאד גם לימינו. אני יודעת שבכל יום אני יכולה לפתוח אתר אינטרנט, לקרוא שם חדשות ודמותו של הרצל קופצת לי מול העיניים, ואני מוצאת את עצמי חושבת מה הוא היה אומר על הפוליטיקה של היום, על התרבות, על החינוך. מצד שני, אנחנו לא מקדשים את דמותו. היו גם דברים שבהם הוא טעה, ואנחנו גם אומרים את זה בחדר האחרון".

חלק מהסידורים יסתיימו כאן, וחלקם ימשיכו לסדנה או פעילות המשך אחרת שמתקיימת במרכז ומותאמת לכל קבוצה - חיילים, תלמידים, יום גיבוש לעובדים או יום הולדת משפחתי.

מקום לכל אירוע

אחד האירועים המשמעותיים שניתן לציין בפעילות בה הוא בר או בת מצווה. מי שניסה לצקת תוכן מעניין לאירועים הללו, נתקל לא פעם בקושי להביא תוכן שהוא גם מעניין, גם בעל ערך מוסף, ושגם יצליח להביא לידי ביטוי את היכולות של חתן או כלת האירוע. ניתן לחגוג כך בר או בת מצווה לקבוצה במסגרת בית הספר או באופן פרטי למשפחה וחברים. הפעילות מורכבת מ-12 או 13 תחנות על הדר, מהן עולות שאלות כמו "מה זה להיות בוגר במדינת ישראל?", "מה ניתן ללמוד מהעבר ולהסיק לעתיד?" ועוד. תכנית כזאת ניתנת לקיים לאורך חצי יום או במהלך יום

מעל המצופה

החדר השלישי הוא בעל אופי יותר מחיאוני, ומציג פריטים מקוריים שהיו ברשותו של הרצל. החלל המרכזי מוקדש לחדר העבודה המקורי של החוזה - שולחן העבודה, ספרייה המכילה ספרים בכמה שפות, ודיוקנאות מפוסלים של הוריו. עוד מוצג בחדר שחזור של הפרוכת שכיסתה את ארונו של הרצל במסע הלוויה שלו בארץ. הפרוכת נמסרה בשנת 1939 למנחם אוסישקין למשמורת על ידי משלחת חברות ויצ"ו מאוסטרדיה, ונשמרה מאז בחדר הרצל שבבניין הקרן הקיימת בתל אביב עד לטקס הקבורה של הרצל, באוגוסט 1949. בתום הטקס בירושלים, ולפני הורדת הארון, הוסרה הפרוכת, ככוננה להעביר אותה ללשכה הראשית של קק"ל ולהציגה שם, ומאז נעלמו עקבותיה. על הפרוכת, שצבעה תכלת-לבן, רקום אריה בתוך מגן דוד ולצדו שבעה כוכבי זהב, כאזכור לכוכבי הזהב שהציע הרצל לדגל המדינה היהודית ושבע שעות העבודה היומיות שהיו חלק ממשנתו. מעליהן רקומות מילים מתוך חזון העצמות היבשות בספר יחזקאל ופסוק מספר תהילים קכ"ו. בחלקה התחתון רקומות המילים האחרונות מתוך ספרו של הרצל "מדינת היהודים". הפרוכת המקורית נמצאה כשבועיים לאחר השיפת

השחזור שלה. את השחזור ביצע ד"ר יצחק וייס, בנו של אמן היודאיקה ארתור וייס, שתכנן את הפרוכת המקורית (ראו כתבה נרחבת על הפרוכת האבודה בעמ' 22). בחדר הרביעי אנו פוגשים בפעם האחרונה את ליאור השחקן, שסוף סוף אגר מספיק מידע על הרצל בכדי לגלם את דמותו באופן מושלם. אנו צופים בסרט המשווה בין חזונו של הרצל ב"אלטנוילנד" להישגיה של מדינת ישראל. הסרט מסכם את הישגי המדינה בתחומים שונים. התחושה שאני יצאתי איתה היא שלמרות המחלוקות הבלתי נגמרות ביננו והאיומים הרבים מבחוץ, עדיין יש לנו הרבה הישגים בתחומים רבים להתגאות בהם. לא בטוח שכך הרצל רמין אותנו, אבל ללא ספק הוא היה המום אם היה נוחת בישראל של שלהי 2019 ורואה שחזונו התממש מעל ומעבר למצופה.

צילום: אורית אביטל

במרכז ניתן לקבל הדרכה בשמונה שפות שונות, ביניהן אנגלית, אמריקאית, רוסית, צרפתית ועוד. בנות השירות העובדות במקום עוברות הכשרה אינטנסיבית ורוכשות ידע נרחב וכלים בכדי לבצע את ההדרכה בצורה מושלמת

ביקור חובה לתיירים. מרכז הרצל

25.82x31.71	4/4	עמוד 21	מקור ראשון - מוספים מיוחדים	12/2019	71237548-7
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790					

צילומים: מרכז הרצל

חדרו המקורי של הרצל

הר הרצל שלי עודד פויר

"איך זה לעבוד בבית קברות?
- מה זאת אומרת?
לא מדא אותך לעבוד שם?
- אבל אני לא עובד בבית קברות!
נו באמת..."
דיאלוג שחוויתי לא פעם.

זה אולי נשמע מוזר, אך בשבילי זה ממש לא בית עלמין. נכון שקבורים כאן אנשים, אך זו בהחלט לא מהותו של המקום. הר הרצל - הכיפה הציונית, בה טמונים גדולי האומה, כשמראש הגבעה משקיף על כולם בגאווה ובצניעות - חוזה המדינה - בנימין זאב הרצל, הר זה הוא מבחינתי גוף חי ופועם.

אני כהן, עם רגישות מוגברת לבתי עלמין, ואצלנו בהר מעולם לא חוויתי את הזרות המוכרת לי מבתי עלמין אחרים; זהו לא מקום של קברים, זהו מקום של חיים. הרוח הנעימה של ההר שעוטפת אותנו, היא רוח במובן של SPIRIT ולא במובן מטאורולוגי. חזונם של ענקי הרוח והמעש משתלב בצורה מושלמת עם הירוק הנפלא והחי כל כך.

בכל בוקר עם כניסתי להר, אני עורך סיור "הטענה" לנשמה; בסתיו ילוני להקת החוגלות במרוצתן ובאביב יקיפוני פרפרי הצוף. אני מביט על קברו של הרצל ומהרהר בכוחו של חזון, מול רחבת הטקסים אני מדמין משואות דולקות לתפארת מדינת ישראל. עובר דרך חלקת ראשי ההסתדרות שסללו את הדרך, ובני משפחתי של הרצל שהקריבו חיים פרטיים בשביל חיי כלל. מביט על קבוצת חיילים מול קברו של רבין, והנה קבוצת עולים חדשים קוראת ציטוטים מעל קברו של יצחק שמיר, לצד סיור יזמים צעירים מול מצבתו של פרס ולובשי חולצות כחולות הקוראים "תל חי" בחלקת ז'בוטינסקי. רואה את אנדרטת "נצר אחרון" לאלה שאיבדו הכל ואבדו בעצמם, משקיף על "השביל המחבר" וקצת מקדייר, ואז מגיע לסככת הפעילות המאכלסת בנינוער מדי יום, מאחוריה המדשאה הגדולה המארחת בכל "יום הרצל" אלפים של חניכי תנועות הנוער, מתנדבי שנת שירות, חניכי מכינות וחיליי צה"ל - להפניג אדיר של ציונות, חלום והגשמה. עם כל התמונות האלה, אני גולש בשביל הגישה למשרדי מרכז הרצל, דורש בשלום הפנסינור החביב במסלול הליכת הבוקר הקבועה שלו, מפלס דרך בין כיתת תלמידים שכבר נמצאת בפעילות עם אוזניות מול הקירות החכמים, מברך לשלום את ראש ארגון החסד שמקיים השתלמות לאנשי הצוות שלו דווקא כאן, במקום הזה הקורא לחברת מופת - ואז נכנס לחדרי לקראת יום חדש של עשייה.

אני "מוטען" אני - חי! וההר כולו אומר חיים!

עודד פויר, הוא מנהל מרכז הרצל, ההסתדרות הציונית העולמית

חלק מהסיוורים מסתיימים בסדנה או בפעילות במרכז הרצל

קשה לראות", מסכמת סאטלר בחיך.

החוט המשולש

המרכז מהווה ביקור חובה לתיירים, ומומלץ להביא אליו חברים ובני משפחה מחו"ל. יש מבקרים שמגיעים קודם אל הר הרצל, בו קברים טובי בנינו ובנותינו, יש שיבקרו קודם או אחרי ביד ושם. מיקום המוזיאון בין שתי התחנות הללו מעורר בקרב המבקרים שאלות על שואה ותקומה, זכרון, מחיר וכדאיות, חזון והתממשותו. המוזיאון מהווה חלק חשוב ומעורר מחשבה בין שני המקומות שלידו, ושלושתם הפכו לאתרי חובה בקרב מבקרים מחוץ לארץ. את אחת מהן, טינה, שהגיעה מארה"ב, אני פוגשת ברחבת המוזיאון: "עשינו סיור בהר הרצל, את רואה כל כך הרבה מצבות של אנשים צעירים. זה לא נתפס. אנחנו לא מכירים את זה אצלנו, בטח לא בכמויות כאלו. כל כך הרבה שכול וכאב. אחרי זה ביקרנו במוזיאון ולמדנו על דמותו של הרצל. שמעתי עליו קודם, ידעתי שהוא היה אדם עם חלום גדול, אבל כשאת לומדת דרך המרכז עליו ועל האווירה שהביאה אותו לחלום על מדינה יהודית, את מבינה שאין לכם ברירה אחרת. הוא באמת היה אדם בעל חזון, והחלום שלו לא היה סתם. אם לא הייתה לישראל מדינה, אין ספק שהיו ממשיכים לרדוף את העם היהודי בכל מקום שהוא. זהו יום מאוד מורכב עבורי, אבל אני שמחה שהגיעתי לכאן."

אמנם עברו שנים רבות מאז הונהג הבסיס למרכז הזה, אבל נרמה שהשאלות שהעסיקו את הרצל לפני למעלה ממאה שנה - הזוהרת היהודית, אנטישמיות, יחסם של יהודי התפוצות לרעיון הציוני, משמעותה של ארץ ישראל ודמותה של המדינה היהודית - מוסיפות להעסיק אותנו גם בימינו. אלו נושאים שמהווים מרכיב מהותי של העם היהודי לדורותיו, וכדאי לדון בהם ולהבין את משמעותם האישית עבור כל אחד ואחד מאיתנו. ●

שלם. ניתן לבנות יום שכזה גם לחגיגה משפחתית אינטימית יותר. "אנחנו עובדים עם חתני וכלות הבר מצווה עד שיכולו להדריך במוזיאון או בהר חברים מהכיתה, או משפחה, או שניהם יחד", מספרת סאטלר. "חתן השמחה לומר על הרצל ודמותו, על ההר ועל גיבוריו, וביום האירוע מדריך את האורחים שמסיימים כסעודה במקום. אנחנו מאוד משתדלים לתת לכל קבוצה התאמה אישית, ולמצוא נקודות משיקות - תאריכים משמעותיים שמשלבים בחיים שלהם, או היבטים משפחתיים שמשלבים בתוכן. יש לנו סיור מרתק לבנות מצווה שהן יכולות להדריך, בעקבות נשים ציוניות. הבנות לומדות על נשים מרשימות שקבורות בהר כמו גולדה מאיר וחסנה סנש, והן מודריכות סיור לצד בת שירות. זו חוויה מאוד מרשימה לשמוע אותן מדברות, מביאות מהעולם שלהן להר, ומשפחות את החברים בתוכנות בגובה העיניים."

ישנן גם חברות ציבוריות ופרטיות שבחרו לציין במקום בר וכת מצווה לילדי העובדים שלהן, לצד חברות שבחרו לקיים ימי העשרה לעובדים. סאטלר מקפידה לקרוא לאירועים שכאלה "ימי העשרה" ולא "ימי כיה" כמקובל. "הם עוברים סיור במוזיאון וגם סיור בהר בעקבות מנהיגים ומנהיגות משמעותיים. מכאן השמיים הם הגבוה, בסדנאות ודיננים שניתן לקיים בהמשך וללמוד מהם. אפשר לקיים סדנא על הרצל כאדם בעל חזון שגם הצליח להגשים אותו - הוא היה אדם פנומנלי שהצליח לשנות דברים ולהזיז הרים. וצריך לזכור שהוא עשה את כל זה בלי פייסבוק, מייל וטוויטר, ולברזו - בלי צוות עובדים - לצד משרה מלאה כעיתונאי. יש קבוצות שממשיכות מכאן לסיור בירושלים בכדי לראות את החזון של הרצל מתגשם. הוא חלם על מוזיאון, רכבת קלה ואוניברסיטה, והדברים הללו התממשו בפועל. הוא חלם גם על בית מקדש, את זה קצת יותר

לא בטוח שכך הרצל דמיון
אותנו בדיוק, אבל ללא
ספק הוא היה המום
אם היה נוחת בישראל
של שלהי 2019 ורואה
שחזונו התממש מעל
ומעבר למצופה